

Михайло ФІАЛКА,

кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри  
права гуманітарно-правового факультету  
Національного аерокосмічного університету  
«Харківський авіаційний інститут», Харків, Україна  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5599-3335>  
e-mail: [fialkami70@gmail.com](mailto:fialkami70@gmail.com)

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.39>

## ДОКУМЕНТ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ОЗНАКА НЕЗАКОННЕ ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ (СТ. 332-2 КК УКРАЇНИ)

**Анотація.** В межах наукового дослідження реалізується кримінально-правовий аналіз документа як ознаки в структурі складу кримінального правопорушення пов'язаного з незаконним перетинанням державного кордону України. Акцентується увага на розумінні та тлумаченні таких понять як «документ», «відповідний документ», «документ, що містить недостовірні відомості» та «недостовірні відомості». Наголошується на тому, що поняття документу та зміст переліку документів, що потрібні для законного перетинання державного кордону, безумовно регламентується в Україні цілою низкою нормативно-правових документів; з точки зору кваліфікації діяння, відповідний документ і документ, що містить недостовірні відомості мають обов'язковий характер і впливають на кваліфікацію діяння; в межах конструкції складу кримінального правопорушення такі документи треба визначати як засоби вчинення суспільно небезпечного діяння.

**Ключові слова:** документ; недостовірні інформація (недостовірні відомості); кримінальне правопорушення; склад кримінального правопорушення; ознаки складу кримінального правопорушення; спосіб вчинення кримінального правопорушення; засоби вчинення кримінального правопорушення

Правильна кваліфікація будь-якого суспільно-небезпечного діяння є основною умовою існування підстави кримінальної відповідальності. Як результат цієї аксіоми, ми повинні зазначити те, що правильне тлумачення окремих положень кримінально-правової норми є тим підґрунтям на якому базується перспектива такої кваліфікації. Іншими словами, якщо тлумачення положень буде достовірним та обґрунтованим, то кваліфікація правильна, а в протилежному випадку – помилка в кваліфікації діяння.

В умовах воєнного стану окремі кримінально-правові норми в наслідок власного змісту набули підвищеної актуальності. Серед цієї сукупності, на нашу думку, треба виділити ст. 332-2 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Незаконне перетинання державного кордону України». Треба наголосити на тому, що в складі кримінального правопорушення цієї кримінально-правової норми для кримінально-правового аналізу цікаві різні ознаки як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Але, в певній мірі, нас зацікавило питання визначення місця документа в цій конструкції. Справа полягає в тому, що в диспозиції ст. 332-2 КК України мова йде про перетинання державного кордону

України в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів, або за документами, що містять недостовірні відомості [1]. Як результат, виникає логічне питання – до якої обов'язкової ознаки даного складу кримінального правопорушення треба відносити документ.

Враховуючи викладене вище, метою нашого невеликого дослідження є аналіз документу як обов'язкової ознаки незаконного перетинання державного кордону України.

Для досягнення поставленої перед нами мети вважаємо за доцільне зафіксувати поняття документу. Це по-перше. По-друге, визначити до якої обов'язкової ознаки (або ознак) треба відносити документ в цьому складі кримінального правопорушення. По-третє, в чому основний зміст документа як обов'язкової ознаки.

Свого часу, досліджуючи проблематику документів в Кримінальному кодексі України, ми наголошували на тому, що під документом слід розуміти будь-який матеріальний носій, на якому закріплена відповідна інформація з метою її збереження і передачі в часі і просторі [2, с. 287]. При цьому, зазначали той факт, що в диспозиції ст. 332-2 КК України використовується якраз таке розуміння документу. Враховуючи те, що попереднє дослідження мало оглядово-аналітичний

характер в межах всього кримінального закону, вважаємо за доцільне провести конкретизований аналіз безпосередньо положень вищезазначеної кримінально-правової норми.

В ч. 1 ст. 332-2 КК України мова йде про дві форми документів, а саме про «відповідні документи» та «документи, що містять недостовірні відомості». Треба наголосити на тому, що за своїм змістом і сутністю це різні ситуації, в яких в тому чи іншому форматі присутні документи, і як результат аналізувати їх треба окремо.

В першому випадку, законодавець наголошує на вчиненні суспільно-небезпечного діяння, а саме – перетинання державного кордону України без відповідних документів. Іншими словами, в Україні існує певний порядок перетинання державного кордону, при цьому це діяння повинно реалізовуватись з наявністю у особи певних документів, а вона, тобто ця особа, таких документів не має.

Яка нормативно-правова база перетинання державного кордону України? Даний процес регламентований наступними нормативно-правовими актами:

- закон України (далі – ЗУ) «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 р. [3];
- ЗУ «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 р. [4];
- ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. [5]
- постанова Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» від 27.01.1995 р. [6].

Відповідно до положень ст. 2 ЗУ «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» документами, що дають право громадянину України на виїзд з України і в'їзд в Україну, є: паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну (дає право на в'їзд в Україну) [4]. При цьому, треба мати на увазі те, що вищезазначений перелік документів поширюється на випадки перетинання державного кордону України громадянами України. Одночасно з цим, для перетинання державного кордону іноземцями передбачається декілька інший перелік документів, а саме: паспортні документи та одержані в установленому порядку візи, якщо інше не передбачено законодавством чи міжнародними договорами України. Такий порядок врегульовано положеннями ст. 9 ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [5].

Визначаючи сутність словосполучення «відповідний документ» наголошував на тому, що це документ, який відповідно до законодавства визначений таким, що надає право для

перетинання державного кордону [7, с. 317]. При цьому, він наполягає на тому, що поняття «відповідний» категорично відрізняється від – «чинного» та має власне (вищезазначене нами) розуміння.

При цьому, розуміння «документу» більш менш регламентовано як в нормативно-правовому сегменті інформаційного простору, так і в науковому. Ми не будемо реалізовувати докладний аналіз цієї проблематики (в більш ранніх наукових працях ми зупинились на цьому не одноразово), а тільки зафіксуємо те, що відповідно до положень ЗУ «Про інформацію» документ це матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі [8].

Враховуючи вищезазначене маємо можливість констатувати те, що в Україні існує чітка регламентація документів, які використовуються в процесі перетинання державного кордону як громадянами країни, так і іноземцями та особами без громадянства, а також передбачене нормативно-правове розуміння поняття «документу».

Поряд з цим, в положеннях ст. 332-2 КК України законодавець наголошує на тому, що реалізація суспільно небезпечного діяння, а саме: перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора, можлива ще за документами, що містять недостовірні відомості [1].

В даному випадку, виникає питання на кшталт: що треба розуміти під недостовірними відомостями? Справа полягає в тому, що прямої вказівки законодавстві України на сутність дефініції «недостовірних відомостей» не має. Існують декілька визначень недостовірної інформації в окремих сферах економічних та суспільних стосунків. При цьому, як і з «недостовірними відомостями», так і з «недостовірною інформацією» загального визначення в нормативно-правових джерел фактично не існує. Єдиним нормативно-правовим документом, який тлумачить розуміння «недостовірної інформації», є постанова Пленуму Верховного Суду України (далі – ПВСУ) «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи». В абз. 5 п. 15 зазначеної постанови ПВСУ наголошується на тому, що недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) [9].

Якщо спиратись на положення ст. 1 ЗУ «Про інформацію», то під інформацією розуміють будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені

в електронному вигляді [8]. Іншими словами, мова йде про те, що відомість в цій ситуації можливо розглядати як синонім інформації. Зрозуміло те, що етимологія даних слів в певній мірі різниться, але для нашого дослідження, на нашу думку, ці терміни можливо розглядати як взаємо рівні між собою.

Таким чином, ми чітко розуміємо те, що треба мати на увазі під «відповідними документами» та «документами, що містять недостовірні відомості» в змісті диспозиції ст. 332-2 КК України. Але залишається запитання: до якої ознаки треба відносити дану категорію документів в конструкції складу кримінального правопорушення?

Досліджуючи проблематику кримінально-правового аналізу складу ст. 332-2 КК України А. М. Притула наголошує на тому, що документ треба відносити до способу вчинення діяння передбаченого в даній кримінально-правовій нормі. Він зазначає те, що спосіб вчинення злочину – без відповідних документів або за документами, що містять недостовірні відомості [10, с. 153]. Вважаємо що дана позиція в певній мірі вступає у протиріччя з теорією кримінального права. Справа полягає в тому, що під способом в кримінально-правовій науці розуміють сукупність (систему) прийомів та методів, що використовуються при вчиненні кримінальних правопорушень (наприклад, М. І. Панов [11, с. 117]). При цьому, відповідні документи або документи, що містять недостовірні відомості, ну ні яким чином не можливо визначити як прийом чи метод реалізації суспільно-небезпечного діяння. В цій ситуації, скоріш, мова йде про іншу ознаку об'єктивної сторони кримінального правопорушення, а саме про засоби вчинення кримінального правопорушення. Той же самий М. І. Панов наголошував на тому, що це предмети матеріального світу, що застосовуються злочинцем при вчиненні суспільно небезпечного діяння [11, с. 137]. Безумовно і відповідний документ, і документ, що містить недостовірні відомості мають матеріальний характер. Про це ми наголошували вище. Іншими словами, це матеріальний носій на якому зафіксована певна інформація. Даний факт підводить нас до того, що документи, які передбачені в ст. 332-2 КК України, виступаю не способом вчинення кримінального правопорушення, а засобом такого кримінального правопорушення.

Щодо наступного питання, а саме: в чому основний зміст документа як обов'язкової ознаки, треба повернутись до того, з чого ми починали наше невелике наукове дослідження. Документ в диспозиції ст. 332-2 КК України виступає як обов'язкова ознака об'єктивної сторони даного кримінального правопорушення. Виступає, при цьому, засобом вчинення незаконного перетинання державного кордону та є обов'язковим для встановлення та фіксації під час кваліфікації такого діяння.

Підводячи підсумок викладеного вище, можливо наголосити на наступному: 1) поняття документу та зміст переліку документів, що потрібні для законного перетинання державного кордону, безумовно регламентується в Україні цілою низкою нормативно-правових документів; 2) з точки зору кваліфікації діяння, відповідний документ і документ, що містить недостовірні відомості мають обов'язковий характер і впливають на кваліфікацію діяння; 3) в межах конструкції складу кримінального правопорушення такі документи треба визначати як засоби вчинення суспільно небезпечного діяння.

#### Бібліографічні посилання

1. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 26.11.2025).

2. Фіалка М.І. Документи в КК України: зміст та їх взаємозв'язок між собою // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020, № 2 (89). С. 284-298. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2020.2.26>

3. Про прикордонний контроль: закон України від 05.11.2009 № 1710-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text> (дата звернення: 26.11.2025).

4. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: закон України від 21.01.1994 № 3857-XII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 26.11.2025)

5. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: закон України від 22.09.2011 № 3773-VI// База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#top> (дата звернення: 26.11.2025)

6. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України: постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-p/ed20250902#Text> (дата звернення: 26.11.2025)

7. Курилюк Ю. Б. Незаконне перетинання державного кордону України: деякі аспекти складу злочину // Часопис Київського університету права. 2019. № 4. С. 315-320. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.54 (дата звернення: 02.12.2025)

8. Про інформацію: закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 26.11.2025)

9. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової

репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v\\_001700-09#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text) (дата звернення: 26.11.2025)

10.Притула А. М. Незаконне перетинання державного кордону України як нова «мертва» норма кримінального кодексу Україн. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 17. С. 151-157.

11.Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид.; переробл. і доповн. – Х. : Право, 2010. – 456 с.

#### **M. Fialka**

Document as a mandatory indication of illegal crossing of the state border of Ukraine (art. 332-2 of the Criminal Code of Ukraine).

**Abstract:** Within the framework of the scientific research, a criminal-legal analysis of the document is implemented as a sign in the structure of the composition of a criminal offense related to the illegal crossing of the state border of Ukraine. Attention is focused on understanding and

interpreting such concepts as «document», «relevant document», «document containing inaccurate information» and «inaccurate information». It is emphasized that the concept of a document and the content of the list of documents required for the legal crossing of the state border are certainly regulated in Ukraine by a number of regulatory and legal documents; from the point of view of the qualification of the act, the relevant document and the document containing inaccurate information are mandatory and affect the qualification of the act; within the framework of the construction of the composition of a criminal offense, such documents should be defined as means of committing a socially dangerous act.

**Keywords:** document; false information; criminal offense; elements of a criminal offense; signs of elements of a criminal offense; method of committing a criminal offense; means of committing a criminal offense

#### **Зразок для цитування:**

Фіалка М. Документ як обов'язкова ознака незаконне перетинання державного кордону України (ст. 332-2 КК України) Пропілеї права та безпеки, 2025. №8. С. 161-164. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.39>.